

De toekomst van de landbouw in OSS

Welke rol zien wij voor ons als gemeente bij de transitie van de landbouw in Oss ?

Voorwoord

Geachte gemeenteraad,

Hierbij bieden wij u de visie van ons College van B&W aan op de transitie van de landbouw in Oss. Een complex onderwerp dat ook landelijk en provinciaal zeer gevoelig ligt.

Belangrijk onderwerp

Deze visie is al langer aangekondigd: in het Collegeprogramma en in onze reactie op de motie 18-093. We hebben breed input opgehaald in grotere en kleinere ontmoetingen met stakeholders. In dat kader hebben we o.a. op 28 juni 2019 de Veeteelttop Oss gehouden waarbij ook u als gemeenteraad was uitgenodigd.

Op 8 oktober hebben wij in de Opiniecommissie van gedachten gewisseld over twee samenhangende opinienota's:

de visie op de transitie van de landbouw in Oss die zich richt op het toekomstperspectief van de agrarische sector

ons VAB-beleid dat zich richt op de vraag hoe wij in onze gemeente om willen gaan met leegstaande en vrijkomende agrarische bebouwing

Hoewel zij verweven zijn, zien wij deze als onderwerpen van verschillende aard, ook vanuit de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente. Daarom leggen wij het beleid vast in twee verschillende beleidsnota's.

De ontwikkeling van de agrarische sector is een belangrijk onderwerp voor Oss. Enerzijds vanwege onze oorsprong, de opgaven in ons buitengebied, de aard en omvang van de sector, onze aan de landbouw gerelateerde economie, de agrariërs als grote grondeigenaren en beheerders van ons buitengebied, de dynamiek in de sector en de verbanden met andere thema's die bij ons spelen. Anderzijds door de botsingen met andere belangen, de beladenheid van de relatie met gevoelige zaken als gezondheid, milieueffecten en overlast en de rol die ons hierin maatschappelijk wordt toegedicht.

Het moet anders

Het moet anders binnen de agrarische sector. Daarover bestaat een grote mate van consensus: bij de overheid, maatschappelijk en bij velen binnen de sector. Heel anders ligt dit als het concreet gaat om het hoe, wat en in welk tempo. De discussie daarover is stevig en fel. De beantwoording daarvan op Rijks- en provinciaal niveau is alleen maar diffuser geworden en zwaar gepolitiseerd. Dit alles landt dagelijks in de pers wat de onduidelijkheid en polarisatie versterkt. Ondertussen spelen er allerlei vraagstukken en opgaven die om antwoorden vragen en moeten individuele agrariërs zelf telkens bepalen hoe zij daarmee omgaan in hun bedrijven.

Kiezen in dynamische context

De landbouw en de omgeving ervan zijn volop in beweging en er is nog veel onduidelijk. Het Rijk heeft haar visie (Kringlooplandbouw) gepresenteerd maar er moeten nog keuzes en maatregelen volgen. Het nieuwe provinciale bestuur heeft aangekondigd met haar visie op de landbouw in Brabant te komen. En de vervolgmaatregelen vanuit het klimaatakkoord moeten ook nog worden bepaald. Ook de sector zelf is volop in beweging, zoekend naar oplossingen en modellen uitproberend. Daarbij wordt er veel discussie gevoerd over de richting en te maken keuzes. Binnen de sector, tussen sector en overheid en met de maatschappij.

Wij kiezen er toch voor u nu deze agrarische visie te presenteren. Juist in deze dynamische context hebben we bestuurlijk en ambtelijk het politiek afgestemde kader nodig van waaruit wij aan de verschillende dossiers werken en naar onze stakeholders duidelijk kunnen zijn over onze rol.

Rol van onze gemeente

Tegelijkertijd heeft dat geheel aan onzekerheden ons gesterkt in de overtuiging dat de belangrijkste vraag die wij moeten beantwoorden is welke rol wij als gemeente in dit complexe veld voor onszelf zien, waarvoor wij wel en niet aan de lat staan en wat de beantwoording betekent voor onze benodigde middelen en mankracht. Vanuit het gegeven dat er geen door de Rijks- en provinciale overheid en de sector gedragen stip op de horizon is en dat er grote verdeeldheid is over afzonderlijke thema's.

Desondanks zullen wij keuzes moeten maken hoe wij daarmee omgaan: vanuit het

belang van onze samenleving, ons gebied en onze agrarische sector. Springen wij in gaten die er zijn of accepteren wij dit als gegeven en beperken wij ons tot waar wij direct verantwoordelijk voor zijn? Met als vervolgvraag hoe wij ons instellen op de voortdurend verschuivende panelen.

Pijnpunten

Juist de agrarische sector is vertrouwd met onzekerheden en de invloed daarvan op hun bedrijfsvoering en inkomen. Weersomstandigheden, gezondheid van dieren en gewassen, bewegingen in de (inter-)nationale afzetmarkten en fluctuerende prijzen e.a. spelen een grote rol. Daar staan grote financiële risico's tegenover vanuit de noodzakelijke investeringen. Met een forse werklast en 24-uurs verantwoordelijkheid voor dier en gewas. Volgens normale economische wetten zou zich dat inkomentechnisch moeten vertalen. Uit landelijk onderzoek blijkt dat lang niet altijd het geval te zijn. Des te belangrijker is het dat de agrarische ondernemers kunnen bouwen op voldoende stabiliteit van overheidsinterventie. Alleen dan kunnen lange termijn-investeringen verantwoord worden gedaan. Maar juist hier ligt een van de zwaarste pijnpunten van de sector. Groen doen kan niet worden gevraagd als de beloning rood staat betekent. Ook wij als gemeente zullen hier rekening mee moeten houden in de regelgeving en aanpak waarvoor wij aan de lat staan.

Een ander pijnpunt is dat de dialoog die er zou moeten zijn, verstoord wordt door emoties die de feiten wegdrücken. Wat door tegenstanders kan worden vertaald in framing die hen te pas komt. Daarvan zien we voorbeelden te over. Onder andere ook in de beeldvorming van de moderne, intensieve vorm van landbouw. Het beeld dat dit automatisch haaks zou staan op verduurzaming en gezondheid klopt feitelijk niet. Ook een intensief bedrijf kan voldoen aan de voorwaarden van kringlooplandbouw. En schaalvergroting kan juist een strategie zijn om daar te komen. Deze constatering hebben we vertaald naar onze aanpak. Om zorgvuldig onze afwegingen te kunnen maken, hebben we eerst gedegen de feiten in kaart gebracht o.m. hoe de specifieke Osse agrarische sector eruit ziet, welke belangen spelen en hoe de perspectieven op ons grondgebied zijn. Daarvoor hebben wij ons laten bijstaan door externe deskundigen.

Voedselvoorziening

Laten wij niet vergeten dat we het met dit onderwerp hebben over een van de belangrijkste elementen van ons welzijn: onze voedselvoorziening. Die willen we op ons grondgebied verantwoord de ruimte geven die past in onze gedachten daarover, voor nu en straks. Wij zien in groeiende mate aandacht voor gezond voedsel van dichtbij. Ook in nieuwe vormen van landbouw. Tegelijkertijd kijken we vanuit ons Global Goals-inspiratiekader ook breder. "Geen honger meer" vormde direct na de 2^e Wereldoorlog het begin van een wereldwijd succesverhaal van de Nederlands landbouw. Onze internationale solidariteit vraagt dat we dit blijven uitrollen naar onze medebewoners elders. Ook vanuit onze gemeente waar zoveel goede voorwaarden aanwezig zijn om dat volgens moderne maatstaven te doen.

Uiteraard moet dat alles op een verantwoorde wijze geschieden. Dat wil zeggen binnen het kader van de drie duurzaamheids-P's: People, Planet, Profit. En recht doend aan drie FP's: faire producten, fair geproduceerd en tegen een faire prijs. Daarvoor willen wij ons vanuit Oss hard maken. Vanuit een constructieve dialoog met de sector en de vele andere stakeholders binnen onze gemeente en daarbuiten.

Namens het College van B&W,

mr J. van der Schoot
wethouder Buitengebied,
Duurzaamheid c.a.

Samenvatting

Onze ambitie

Wij streven naar een sterke, toekomstbestendige agrarische sector in Oss. Op basis van een economisch volhoudbaar model dat ecologisch verantwoord is en voldoende politiek- maatschappelijk draagvlak heeft. Binnen die context ondersteunen wij de transitie van de landbouw in onze gemeente en regio.

Context

De landbouwsector heeft de naoorlogse opdracht gerealiseerd: nooit meer honger in Nederland. En meer dan dat. We zijn wereldwijd toonaangevend in kwaliteit en efficiency van voedselproductie. Desondanks roept een aantal aspecten, met name van de intensieve dierhouderij, groeiende weerstand op. Onder andere omdat de wijze van voedselproductie indringende effecten heeft op natuur, milieu en leefomgeving. De agrarische sector bevindt zich in een ingrijpende en complexe transitie die tot veel hectiek leidt en waarbij partijen scherp tegenover elkaar staan. Overheden en sector zijn op zoek naar een nieuwe, toekomstgerichte balans van het economisch perspectief, de ecologische footprint en de maatschappelijke acceptatie. Dat vraagt een ingrijpende transitie. Het moet anders binnen de agrarische sector. Daarover bestaat een grote mate van consensus. Maar niet over het hoe, wat en in welk tempo.

Onze uitgangspunten

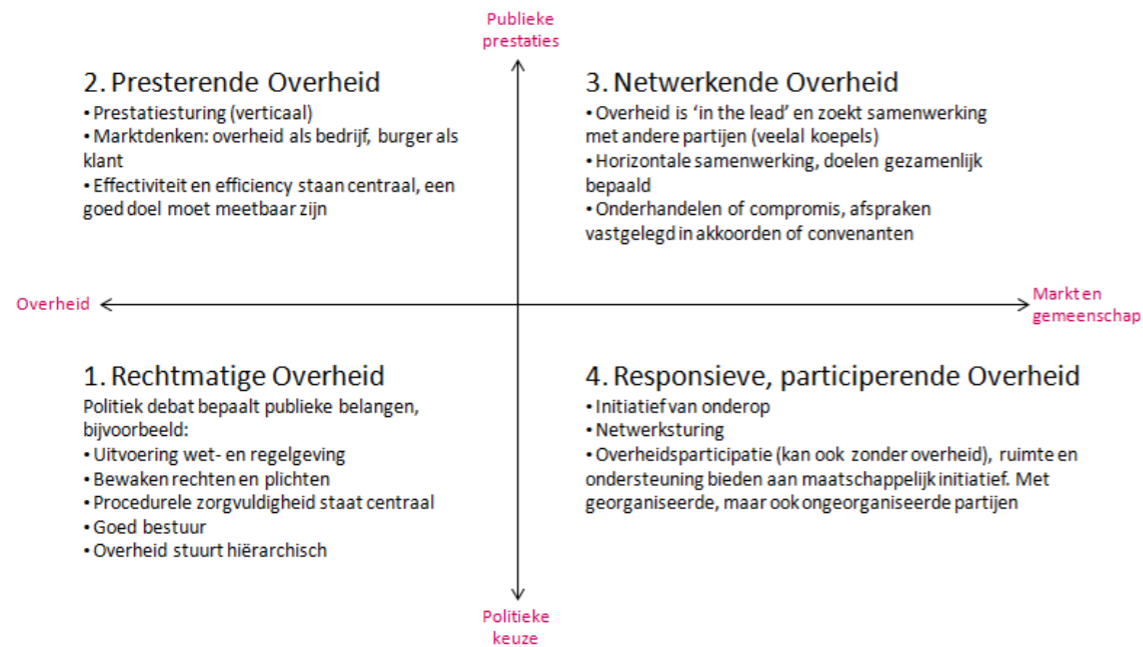
Voor de realisatie van onze aanpak hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De agrarische keten is voor Oss een belangrijke sociaal-economische sector;
- Wij gaan vanuit economisch perspectief met de agrarische sector om zoals met onze andere belangrijke economische sectoren maar met bijzondere aandacht voor de relatie met andere grote opgaven;
- Bijzondere aandacht vraagt het belang en de invloed die de landbouw als beheerder van een groot deel van ons buitengebied heeft bij en op onze klimaat- en natuuropgaven;
- Wij richten ons primair op het toekomstperspectief van een gezonde, volhoudbare sector vanuit het perspectief van kringlooplandbouw;
- De transitie en het verloop daarvan is primair aan de sector zelf, met een richtinggevende rol van de rijks- en provinciale overheid;
- Onderdeel van onze ambitie is dat wij innovatie stimuleren en faciliteren en dat wij koppelkansen zoeken;
- Nationale en provinciale regelgeving is voor ons een gegeven dat wij vertalen naar onze eigen rol;
- In onze eigen maatregelen gaan wij zoveel mogelijk uit van controleerbare doelvoorschriften in plaats van middelvoorschriften.
- Stoppende agrariërs begeleiden wij met de ons ter beschikking staande ruimtelijke en sociale instrumenten;
- De transitie van de agrarische sector is onderdeel van onze visie op ons toekomstbestendig, vitaal buitengebied waarin we waarin we deelgebieden functioneel onderscheiden.

Rol van de gemeente

Net zoals voor andere beleidsvelden hanteren we onderstaand schema ter bepaling van onze rollen. Hierop richten wij onze organisatie in.

Rollen van de overheid in de samenwerking met de energieke samenleving:

Onze basisrol in de transitie is het adequaat uitvoeren van onze wettelijke rol (rol 1 en 2). We voeren regelgeving van hogere overheden uit, zorgen voor het proces van vergunningverlening, toezicht en handhaving en bewaken de algemene belangen en die van de omgeving.

Daarnaast zijn wij een van de partijen in een brede groep stakeholders die belangen hebben bij de toekomstgerichte ontwikkeling van de agrarische sector (rol 3 en 4).

Daarin doen wij mee vanuit de specifieke positie van onze gemeente. Vanuit onze visie stimuleren en faciliteren wij gewenste ontwikkelingen en proberen wij relevante partijen daarop te verbinden. Hierbij hoort ook het verbinden van opgaven en het zoeken van koppelkansen.

Daartoe onderhouden wij intensieve contacten met de lokale agrarische sector, met hogere overheden en de andere van belang zijnde stakeholders.

Thema's

Binnen de transitie van de landbouw spelen allerlei thema's met specifieke accenten binnen onze gemeente. We benoemen in deze visie de thema's die het meest relevant zijn met de uitgangspunten die we hanteren. Zoals klimaat, mest, agrarisch ondernemerschap en grondgebruik. In een op te richten buitengebied-tafel bespreken we met de sector en de omgeving de ontwikkelingen met betrekking tot deze thema's. Met onze stakeholders formuleren we een gezamenlijke uitvoeringsagenda.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	7
1.1 Waarom dit sectorale beleid?	8
1.2 Proces dat we doorlopen hebben	8
1.3 Context	8
1.4 Osse situatie	9
2. Richtinggevend kader	11
2.1 Ambitie	12
2.2 Onze uitgangspunten	12
3. Onze rol als gemeente Oss	15
3.1 Hoe zien wij onze rol	16
3.2 Overleg met de sector en andere stakeholders	17
3.3 Agrarisch loket	18
3.4 Vertaling naar de aanbevelingen van Pouderoyen	19
4. Thema's die in onze gemeente spelen	20
4.1 Thema's	21
4.2 Global goals	25
5. Organisatie	27
5.1 Menskracht	28
5.2 Financiële middelen	29
6. Uitvoeringsprogramma	30
Bijlagen	32
Bijlage 8 Schema uit rapport kansrijke maatregelen landbouwbeleid	32
Bijlage 9 Samenvatting hoofdstuk c4	33

1. Inleiding

1.1 Waarom dit sectorale beleid?

De agrarische sector bevindt zich in een ingrijpende en complexe ‘transitie’ (zie paragraaf 1.3) die tot veel hectiek leidt en waarbij partijen scherp tegenover elkaar staan. De media berichten er bijna dagelijks over. Des te noodzakelijker is het dat wij een helder en door de gemeenteraad gedragen afwegingskader hebben voor allerlei zaken die op ons afkomen. Dat geeft richting aan onze eigen bestuurlijke en ambtelijke inzet. En dat helpt om de verwachtingen van de sector, de stakeholders en de buitenwacht goed te managen.

1.2 Proces dat we doorlopen hebben

Om te kunnen beoordelen wat we wel en wat we niet kunnen en/of willen doen, is het nodig dat we goed in beeld hebben en begrijpen hoe de agrarische sector in Oss eruit ziet en wat haar beweegt. Binnen de context van wat er op nationaal en provinciaal niveau en binnen de sector speelt. Met behulp van twee externe deskundigen, te weten Pouderoyen Compagnons en Schuttelaar & Partners, hebben we dat in beeld gebracht. In bijlage 1 is het advies van Pouderoyen opgenomen voor de gemeentelijke rol (‘agrarische visie Oss, opiniestuk 26 februari 2020), in bijlage 2 het ‘achtergrond-document’ met daarin de informatie. Daarnaast en op basis daarvan hebben we met andere deskundigen en met stakeholders van binnen en buiten de sector gesproken.

In allerlei vormen is intensief overlegd met de sector en met stakeholders. Tijdens het symposium “Veeteelt Top in Oss” op 5 juni 2019 hebben wij met een breed gezelschap van stakeholders, waaronder agrariërs en gemeenteraadsleden, van gedachten gewisseld over de toekomst van onze veehouderij. In de Podiumbijeenkomst van 21 november 2019 hebben wij de bevindingen van onze analyse gedeeld met de politiek en de deelnemers. ZLTO Oss-Den Bosch heeft in overleg met ons haar eigen visie gepresenteerd, inclusief hoe zij aankijkt tegen de rol van de gemeente. Deze is opgenomen in bijlage 3. Op 2 december 2019 hebben wij tijdens een bijeenkomst met omgevingspartijen gesproken. Een overzicht van de reacties van de stakeholders is opgenomen in de adviesnotitie van Pouderoyen.

Na uitstel vanwege de coronacrisis hebben we op 8 oktober 2020 in de Opiniecommissie van gedachten gewisseld over twee samenhangende Opiniënota’s:

- de visie op de transitie van de landbouw in Oss die zich richt op het toekomstperspectief van de agrarische sector;

- en het beleid voor Vrijkomende Agrarische Bedrijven en Bedrijfsbebouwing (VAB) dat zich richt op de vraag hoe wij in onze gemeente om willen gaan met leegstaande en vrijkomende agrarische bebouwing.

Hoewel zij verweven zijn, zien wij dit als onderwerpen van verschillende aard, ook vanuit de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente. Weliswaar is het VAB-beleid een specifiek thema binnen de agrarische sector, maar tegelijkertijd vertoont dat gelijkenis met andere vormen van bedrijfsleegstand. Daarom leggen wij het beleid vast in twee verschillende nota’s.

Uitkomst van de opiniecommissie

Tijdens de bespreking met de opiniecommissie bleek dat de analyse van de agrarische sector in Oss die met behulp van deskundigen is gemaakt, door de fracties werd herkend. De inzet voor een gezond toekomstperspectief voor de agrarische sector in Oss werd breed gedragen. Over de invulling daarvan verschillen de accenten. Ingegaan werd onder meer op verduurzaming, zorgvuldig grondgebruik ook in relatie tot de Gebiedsvisie Vitaal Buitengebied, koppelkansen en de consequenties van stoppende boeren. Voor het overige werden de aangedragen thema’s herkend.

Het richtinggevend kader waarop het beleid is gebaseerd, gaf weinig aanleiding tot discussie. Naar aanleiding van de voorgestelde rol van de gemeente werd bepleit om deze meer actief op te pakken. Daarbij werd de suggestie gedaan voor een soortgelijke aanpak als voor het centrum met het Centrummanagement Ondernemers CMO.

Het besprokene in de opiniecommissie is verwerkt in deze beleidsnota.

1.3 Context

De landbouwsector heeft de naoorlogse opdracht gerealiseerd: nooit meer honger in Nederland. En meer dan dat. We zijn wereldwijd toonaangevend in kwaliteit en efficiency van voedselproductie. We produceren veel voedsel op een klein oppervlak, niet alleen voor onszelf maar ook voor het buitenland. De professionaliteit van bedrijfsvoering is hoog. We kennen strakke gezondheidsnormen. We zien toe op dierenwelzijn. De verduurzaming loopt. En de kosten van voedsel zijn laag in vergelijking met het buitenland.

Desondanks roept een aantal aspecten, met name van de intensieve dierhouderij, groeiende weerstand op. Onder andere omdat de wijze van voedselproductie indringende effecten heeft op natuur, milieu en leefomgeving. De sector deelt niet altijd de

feitelijke onderbouwing, voelt zich onheus bejegend en stelt dat het economische model dat wordt gehanteerd een noodzakelijk gevolg is van een verdienmodel dat geen andere keuzes laat. Er moet een nieuwe en toekomstbestendige verbinding komen met de maatschappelijke uitdagingen en opgaven van deze tijd. Overheden en sector zijn in de landbouw op zoek naar een toekomstgerichte balans van het economisch perspectief, de ecologische footprint en de maatschappelijke acceptatie. Dat vraagt een ingrijpende transitie.

Rijksbeleid

Met haar visie “Landbouw, natuur en voedsel : Waardevol en Verbonden. Nederland als koploper in Kringlooplandbouw” zette onze regering in september 2018 een nieuwe toon voor de ontwikkeling van de landbouw in ons land. Die klonk en klinkt veelbelovend. Dit moest het vertrekpunt zijn van een breed gedragen landbouwakkoord. Zoals de recente aanvaringen tussen (delen van) de sector en overheden illustreren, zijn we nog ver van een inhoudelijk breed gedragen aanpak. Daarmee is kringlooplandbouw nog steeds vooral een perspectiefschets. Op onderdelen werkt het Rijk aan uitvoering en voorbereiding daarvan. Denk aan het Klimaatakkoord, de stikstofaanpak, contouren van een mestbeleid en recent voorstellen over verdienmodellen voor de landbouw.

Provinciaal beleid

Ook in onze provincie roept de landbouwtransitie scherpe politiek-maatschappelijke meningsverschillen op. Het heeft eind 2019 zelfs geleid tot het aftreden van het College van Gedeputeerde Staten. Het provinciale bestuur dat in mei 2020 is geïnstalleerd werkt aan haar visie op de landbouw in Brabant. Het is de bedoeling dat dit in het voorjaar van 2021 wordt gepresenteerd. In het coalitieakkoord wordt gesproken over een meer evenwichtige balans tussen economische, ecologische en maatschappelijke waarden, kringlooplandbouw, sturing op randvoorwaarden (emissies, CO₂, diervriendelijk) met daarbij ondernemersvrijheid voorop.

Andere factoren

Daarnaast is er veel meer onzeker. Wat de EU wil, mede in relatie tot de Greendeal. Nationaal het hoofdstuk Landbouw en Landgebruik uit het Klimaatakkoord als uitkomst van de betreffende stakeholders-tafel, dat zeer ambitieus is en vraagt om concrete aanpak. Hoe het met de stikstofproblematiek verder gaat. Er lopen diverse nadere ge-

zondheidsonderzoeken (VGO 1 + 2) en de RIVM doet onderzoek naar de relatie tussen luchtkwaliteit in onze regio en Corona-effecten. Regionaal overleg loopt over lastige onderwerpen waaronder de vraag hoe en waar mestverwerking mogelijk moet zijn. En zo zijn er nog allerlei andere discussies die spelen. En ondertussen staat menige agrariër voor bepalende keuzes voor zijn bedrijfsvoering en/of zijn toekomstperspectief.

Het streven naar een economisch volhoudbaar landbouwmodel dat ecologisch verantwoord is en zich verzekerd weet van voldoende politiek-maatschappelijk draagvlak, wordt breed gedeeld. Maar het gaat om de uitvoering waarin dit streven tot uiting komt. In hoe we omgaan met concrete vraagstukken die op ons afkomen. In duurzaamheidsterminologie uitgedrukt is de gezamenlijke uitdaging voor alle partijen binnen de sector en de overheden om gezamenlijk vanuit ieders eigen rol en verantwoordelijkheid te zorgen voor *faire producten, die op een faire manier worden geproduceerd en tegen een faire prijs worden afgenomen*. Maar de beleving van wat fair is, houdt een waardeoordeel in. En is dus individueel gekleurd. Dat roept veel discussie op.

Kijkend naar de actualiteit is niet te zeggen hoe deze context zich in de komende periode gaat ontwikkelen. Dat onderstreept dat deze transitie een zoektocht is waarin veel nog onzeker is en we telkens voor verrassingen komen te staan. Dat vraagt boven alles een goed begrip van elkaar en dus met elkaar in gesprek blijven. En om te kunnen meebewegen op de dynamiek vraagt dit flexibiliteit in handelingsperspectief. Tegelijkertijd vraagt dat om helderheid over koers en kaders. Zodat partijen weten wat ze aan elkaar hebben en wat ze van elkaar mogen verwachten.

1.4 Osse situatie

Onderzoek Pouderoyen

Voor het beeld van de landbouw in Oss verwijzen wij naar het onderzoek van Pouderoyen en zoals verwoord in de bijlage 1 en 2. Met enkele citaten geven we een nadere typering:

- “De veehouderij is dominant aanwezig in het buitengebied van Oss, met de melkveehouderij als de grootste sector.
- De regioscan “Oss in beeld 2020” van de Rabobank zegt hierover: “De agrarische sector in Oss combineert het intensieve karakter van de landbouw in Noord-Brabant met het groene uiterlijk van de veeteeltgebieden elders in het land. Slechts 20 pro-

cent van de landbouwbedrijven in Oss houdt fokdieren, terwijl 90 procent van de agrarische bedrijven groenvoedergewassen verbouwt. Groenvoer is goed voor bijna 90 procent van het agrarische areaal in Oss.”

- “Voor de veehouderij in de gemeente Oss lijkt de urgentie ‘om te bewegen’ minder aanwezig, vanwege de afwezigheid van grote lokale milieuknelpunten, een groot areaal landbouwgrond, minder menging van veehouderij en wonen en aanwezigheid van draagvlak voor de agrarische sector bij de inwoners van Oss.”
- “Behoud van de goede positie van de (melk)veehouderij in Oss is echter geen vanzelfsprekendheid.”
- “De verwachting is dat op korte termijn een groot deel van met name de intensieve veehouderijen nog steeds zal kiezen voor een gangbaar bedrijfsontwikkelingsplan gericht op schaalvergroting, efficiëntie en kostprijbeheersing, omdat de investering in emissiearme stalsystemen ook terugverdiend moet worden. “
- “Veehouders gaan de komende jaren kiezen tussen innoveren of stoppen. Het aantal veehouders in Oss zal fors afnemen (zie ook www.connectingagriandfood.nl/nl/nieuws/actueel/nieuw-brabants-beleid-vertraagt-stoppen-met-een-jaar/1326).
- “De blijvende veehouderijen worden groter (met één of meerdere locaties) en zullen kiezen voor produceren voor de wereldmarkt, specialiseren, verbreden of omschakelen. Bedrijven zullen de uitbreidingsmogelijkheden op de eigen locatie benutten, maar ook perspectievolle vrijkomende locaties aankopen als ‘satellietlocatie’.
- “Gezien de goede positie van de landbouw in Oss zal dit ook veehouders van buiten de gemeente Oss kunnen gaan aantrekken.”
- “Het aandeel VAB-locaties en verzoeken tot herbestemming zal de komende jaren dan ook naar verwachting sterk toenemen.”
- “Naast de voorlopers en stoppers zal een deel van de veehouders zo lang mogelijk willen afwachten, omdat ze niet weten welke kant het landbouwbeleid opgaat, toekomstperspectief en erkenning missen en/of omdat ze financiële en sociaal/economische problemen ondervinden. Deze groep is vaak onzichtbaar voor de overheid en ook erfbetreders hebben weinig focus op deze bedrijven.”
- “Tot slot speelt het ontbreken van bedrijfsopvolgers een rol voor de toekomst van de agrarische sector in Oss. “

- “Toch staat ook de Osse landbouw grote veranderingen te wachten. Hierbij kan gedacht worden aan emissie reducerende maatregelen, energietransitie gerelateerde veranderingen en bewegingen richting de kringlooplandbouw. Echter, tot op heden richt slechts een beperkt deel van de sector zich op innovaties gericht op deze transitie.”

Akker- en tuinbouwbedrijven

Het beeld van de Osse landbouw is vooral dat van dierhouderijen. Oss telt inmiddels echter ook ruim 40 akker- en tuinbouwbedrijven waarvan enkele grootschalige. We constateren dat deze tak van de landbouw in grondbezit sterk groeit. Deze is sterk in ontwikkeling en wordt vanuit de gedachte van kringlooplandbouw steeds belangrijker: als producent van plantaardig voedsel en als schakel in de keten. Daarmee vraagt deze tak meer aandacht dan voorheen, mede vanwege de specifieke gevolgen voor natuur, milieu en leefomgeving. De Rabobank constateert in de regio scan 2020 verdere uitbreiding in de toekomst: “Om de milieubelasting door de agrarische sector terug te dringen, ligt op langere termijn de overgang naar een ander agrarisch bedrijfstype voor de hand, zoals vollegronds tuinbouw”. Consequentie hiervan is o.m. zwaardere concurrentie om de beschikbare grond. Zowel veehouderijen als de akker- en tuinbouw hebben een groeiende behoefte aan grond.

Aantal en aard van de bedrijven

		Situatie per mrt '20
veehouderijen	melkvee	155
	vleeskalveren	20
	varkens	65
	pluimvee	10
	geiten	10
	schapen	5
	paarden	35
	gemengd&overig	35
	totaal veehouderijen	335
tuin- en akkerbouw	50	
gestopt maar nog vergunning of bestemming	50	
Totaal	435	

2. Richtinggevend kader

In het zoeken naar onze opstelling jegens de agrarische sector helpt het als we een gemeenschappelijk referentiekader hebben van waaruit we de diverse op ons afkomende vraagstukken benaderen.

2.1 Ambitie

Wij streven naar een sterke, toekomstbestendige agrarische sector in Oss. Op basis van een economisch volhoudbaar model dat ecologisch verantwoord is en voldoende politiek- maatschappelijk draagvlak heeft. Binnen die context ondersteunen wij de transitie van de landbouw in onze gemeente en regio.

2.2 Onze uitgangspunten

Voor de realisatie van onze ambitie hanteren we de volgende uitgangspunten:

- **De agrarische keten is voor Oss een belangrijke sociaal-economische sector**

Oss is van oudsher sterk verweven met de agrarische sector. Dat is al op allerlei plaatsen treffend beschreven. De reizende expositie vanuit het Stadsarchief “*Van boer tot voer*” bracht dat sprekend tot uitdrukking. Met de achtereenvolgende herindelingen is Oss ook qua omvang een grote agrarische gemeente geworden met veel veehouderijen. Wij staan midden in de agrofoodsector met onze vele, grote en veelal moderne agrarische bedrijven. En met onze Osse industrie van productverwerkers en toeleveranciers. Onder andere margarine en worst maar ook de anticonceptie-pil en alternatieve vleesproducten zijn hierin geworteld. Zie voor meer gedetailleerde informatie de onderzoeken van Pouderoyen. De ambitie om een vooraanstaande rol te spelen in de agrobusiness is nog steeds groot. De actieve participatie in Agrifood Capital markeert dit.

- **Wij gaan vanuit economisch perspectief met de agrarische sector om zoals met onze andere belangrijke economische sectoren, maar met bijzondere aandacht voor de relatie met andere grote opgaven.**

Het bedrijfsleven is belangrijk voor Oss: van ZZP'ers, het MKB tot de groot-industrie. Wij kennen allerlei economische sectoren van uiteenlopende aard. Die proberen we allen vanuit het gemeentelijk belang op een goede manier te bedienen. Sommige daarvan zijn belangrijker voor ons dan andere. Wij behandelen de agrarische sector vanuit economisch perspectief zoals onze andere belangrijke sectoren als life sciences, logistiek, maakindustrie en bouw.

Daarbij realiseren wij ons dat juist de agrarische sector sterk verweven is met andere grote opgaven zoals klimaat, biodiversiteit en landgebruik. Wat met name het gevolg is van het grondbezit, de ligging en de verwevenheid met natuurlijke kringlopen.

- **Bijzondere aandacht vraagt het belang en de invloed die de landbouw als beheerder van een groot deel van ons buitengebied heeft bij en op onze klimaat- en natuuropgaven.**

Een groot deel van ons buitengebied is in bezit van onze landbouwbedrijven. Daarmee hebben zij een grote invloed op onze klimaatopgaven en de inrichting en kwaliteit van landschap en de natuur. Niet voor niets is Landbouw en Landgebruik één van de vijf sectoren uit het klimaatakkoord. De wijze van bedrijfsvoering raakt de kwaliteit van lucht, bodem en water en ons landschap en de natuur. De rol van de landbouw in het beheer van het buitengebied is een thema dat door de klimaateffecten groeiende aandacht heeft gekregen bij overheden en de sector zelf.

- **Wij richten ons primair op het toekomstperspectief van een gezonde, volhoudbare sector vanuit het perspectief van kringlooplandbouw**

De transitie van de landbouw gaat gepaard met een forse afname van bestaande bedrijven. We zien dat daardoor ook in regionaal verband veel aandacht uitgaat naar stoppende bedrijven en hoe daar mee om te gaan.

Des te belangrijker is het om te bepalen waar onze focus moet liggen. Voor ons is dat het toekomstperspectief van een sterke, economisch volhoudbare, ecologisch verantwoorde sector die voldoende politiek-maatschappelijk draagvlak heeft. Daarop willen wij ons primair richten. Dat varieert van het mogelijk maken van ruimtelijk perspectief tot het bevorderen van een goed ondernemersklimaat. Binnen het kader van onze verantwoordelijkheid voor het algemeen belang van onze inwoners en ons buitengebied. Onderdeel daarvan is ook het bewaken van de bescherming van gezondheid, milieu en overlast voor zover wij het bevoegd gezag zijn.

- **De transitie en het verloop daarvan is primair aan de sector zelf, met een richtinggevende rol van de rijks- en provinciale overheid**

De rijksoverheid heeft met Kringlooplandbouw de richting aangegeven waarin zij stuurt. Daarbij heeft de Minister aangegeven dat zij dit stap voor stap wil invullen.

De provincie Noord Brabant heeft tot nu toe ingezet op een Uitvoeringsagenda gebaseerd op de zogenaamde “agrarische rotonde”. Kern daarvan is dat de provincie met haar partners via een pakket aan maatregelen de sector wil stimuleren om op een verantwoorde manier één van de vier oriëntatie-afslagen te nemen: wereldmarkt, EU-kwaliteitsmarkt, nichemarkt of stoppen.

De sector werkt in allerlei verbanden aan dit vraagstuk. Via de algemene organisaties zoals LTO/ ZLTO, de productsector gerichte-organisaties en via gerichte programma's zoals Vitale Varkenshouderij, onderzoek “Veehouderij en Klimaat”, de Duurzame Zuivelketen, het Deltaplan Biodiversiteit.

De transitie in de landbouw kan alleen slagen als dit ketengericht wordt opgepakt: agrariërs, toeleveranciers, verwerkers en afnemers. Visies en belangen lopen echter niet van nature parallel. Dit vraagt een andere aanpak dan lang het geval was. Het besef van de noodzaak tot samenwerking en de bereidheid daaraan inhoud te geven, groeit. De rijksoverheid stimuleert dit proces.

Als gemeente hebben wij te maken met al deze bewegingen en de daaruit voortkomende ontwikkelingen. Net zoals met onze individuele agrariërs die voor hun bedrijf vaak hun eigen specifieke opstelling kiezen, ook richting ons als gemeente. Hoe wij daarmee omgaan schetsen wij verderop in deze nota. Daarbij waken wij ervoor om als het ware op de stoel te gaan zitten van de sector en/of haar ondernemers.

- **Onderdeel van onze ambitie is dat wij innovatie stimuleren en faciliteren en dat wij koppelkansen zoeken**

De transitie van de landbouw vraagt innovatie. In onze focus op het toekomstperspectief van de agrarische sector past dat wij ruimte bieden voor innovatie gericht op kringlooplandbouw en aan ondernemers met visie en durf om nieuwe ideeën te ontwikkelen. Daarvoor werken we onder meer samen binnen AgriFood Capital en de regio Noord Oost Brabant. Waar nodig overleggen wij met de provincie en andere stakeholders en brengen wij partijen samen.

Deze gemeentelijke ondersteuning kan ook bestaan uit het bieden van experimenteerruimte voor proefprojecten. Zo kan bijvoorbeeld (tijdelijk) worden afgeweken van beperkende regels.

Er lopen diverse initiatieven waaraan wij meewerken zoals een agrarische energiecoöperatie, een zonnepanelenexperiment voor meervoudig agrarisch gebruik, een pilot van mestverwerking tot energie, eiwitonderzoek, een bokashi pilot, Herenboeren. Ook nemen we deel aan een studie van de WUR die de invloed van ruimtelijk beleid op landbouw onderzoekt en doen we mee aan de regiodeal vanuit NoordOost Brabant.

De aard van de agrarische sector en de ligging van agrarische bedrijven in onze gemeente bieden volop koppelkansen die interessante perspectieven kunnen bieden voor onze agrariërs, zowel voor degenen die hun bedrijf willen doorontwikkelen als voor degenen die stoppen. Te denken valt aan combinaties met opgaven zoals energieopwekking (energyfarming); natuurontwikkeling en -beheer; klimaatadaptatie. Dit is ook in ons belang als gemeente. Wij blijven dan ook actief hiernaar zoeken en dit stimuleren en faciliteren.

- **Nationale en provinciale regelgeving is voor ons een gegeven dat wij vertalen naar onze eigen rol**

Nationaal en provinciaal wordt gestuurd op de gewenste richting van de transitie van de agrarische sector. Kijkend naar de actuele situatie zien we dat beide overheden zoekende zijn. Politiek is er grote verdeeldheid.

Hogere regelgeving kadert onze gemeentelijke vrijheid van beleid en handelen in en legt ons een uitvoeringsbevoegdheid op. Daaraan zijn wij gehouden.

Als wij vinden dat onze visie in hogere regelgeving zou moeten landen of als wij een andere mening zijn toegedaan over voorgenomen maatregelen, kaarten wij dat tijdig aan. Datzelfde geldt als regelingen in de praktijk niet blijken te werken, anders uitpakken dan bedoeld of onwerkbaar zijn. Daarvoor benutten wij ons netwerk en onze samenwerkingsverbanden zoals AgrifoodCapital, de Kopgroep Transitie Landbouw van de regio NOB en de ODBN.

Als dat in uitzonderingssituaties is geboden, schromen wij niet om ons weloverwogen strak op te stellen zoals met betrekking tot de mestfabriek of om aanvullende regels te stellen voor gezondheidsrisico's zoals bij geitenhouderijen.

- **In onze eigen maatregelen gaan wij zoveel mogelijk uit van controleerbare doelvoorschriften in plaats van middelvoorschriften**

We zien een wirwar van regelgeving gericht op de agrarische sector. Met veel middelvoorschriften waarin een specifieke techniek of maatregel staat voorgeschreven. Dat leidt tot ‘regelstapeling’. In de uitvoerbaarheid leidt dit nogal eens tot problemen voor zowel de betrokken agrariërs als voor ons toezicht daarop.

Het is in de context van de transitie van groot belang om heldere perspectieven te ontwikkelen en daarbinnen ruimte te bieden. Wij proberen in onze eigen regelgeving meer uit te gaan van doelvoorschriften waarin het te bereiken resultaat de norm is. Degene die de activiteit uitvoert, bepaalt dan zelf met welke techniek of maatregel. Met de sector willen we onze bestaande regelgeving hierop monitoren en zo nodig aanpassen. Daarvoor is wel nodig dat hogere overheden hiervoor de ruimte geven. Los daarvan geldt dat wij als gemeente wegwijzer zijn in de regelgeving en meedenken in oplossingen voor ondernemers die in de knel komen of hulp nodig hebben bij de transitie.

- **Stoppende agrariërs begeleiden wij met de ons ter beschikking staande ruimtelijke en sociale instrumenten**

Uiteraard gaan wij zorgvuldig om met de belangen van stoppende agrariërs. Dat betekent dat wij op een adequate wijze uitvoering moeten geven aan de rol die wij daarin hebben. Deels wordt die bepaald door hogere regelgeving en stimulerende maatregelen. Maar dit vraagt ook het meewerken aan herbestemming van gesaneerde bedrijven, passend binnen het recente Bestemmingsplan Buitengebied of het nog vast te stellen VAB-beleid.

Tenzij er redenen zijn voor uitzondering handelen wij op dezelfde wijze als voor andere economische sectoren en ondernemers, zoals bijvoorbeeld de detailhandel. Toezien op gemaakte afspraken, onze taak met betrekking tot ruimtelijke aspecten en het sociale vangnet, zijn in beginsel niet anders. Vrijkomende agrarische bebouwing is door de aard en omvang een thema dat afzonderlijk bespreking behoeft. Zie daarvoor de nota Beleid voor Vrijkomende Agrarische Bedrijven en Bedrijfsbebouwing.

Vanuit dit uitgangspunt zien wij dan ook geen reden om, zoals een aantal andere gemeenten in onze regio, actief “keukentafelgesprekken” aan te gaan met al onze individuele agrariërs om over hun toekomstplannen te praten. Wij laten het initiatief

daarvoor aan degenen die behoefte tonen aan een dergelijk gesprek. Gelet op ons belang vinden wij ons als gemeente niet de aangewezen partner om een dergelijke algemene gespreksronde te initiëren. Dat vinden wij niet onze taak en heeft als risico dat wij verwachtingen wekken die we niet of onvoldoende kunnen of willen waarmaken.

- **De transitie van de agrarische sector is onderdeel van onze visie op ons toekomstbestendig, vitaal buitengebied waarin we waarin we deelgebieden functioneel onderscheiden**

In ons buitengebied landen drie grote transitie : klimaat (water, bodem, luchtkwaliteit en natuur/biodiversiteit), energie en landbouw. Tegelijkertijd staan we voor opgaven en hebben we ambities die ook het buitengebied sterk raken: o.a. leefbaarheid, natuur, wonen, recreatie en toerisme, andere bedrijvigheid en behoud van erfgoed. Er moeten nieuwe verbindingen worden gelegd. Ook tussen steden en dorpen met een vitaal en aantrekkelijk platteland om in samenspel met elkaar ruimte te vinden voor oplossingen van de grote opgaven van deze tijd.

Actuele vraagstukken maken het urgent om te bepalen hoe wij willen dat ons buitengebied zich ontwikkelt, zoals de waterveiligheidsmaatregelen van het project Meanderende Maas, de keuzes waarvoor we staan met betrekking energieopwekking mede in het kader van de Regionale Energie Strategie en de inzet voor klimaatadaptatie en natuurontwikkeling.

De agrarische sector neemt hierbij een bijzondere plaats in. Agrariërs zijn eigenaar en pachter van het overgrote deel van ons buitengebied. Zij beheren natuur en naast hun eigen bedrijfsontwikkeling hebben zij plannen voor grootschalige opwekking van energie.

Bepaald zal moeten worden hoe wij de verschillende belangen in relatie tot elkaar bundelen in een samenhangende ontwikkelingsvisie op ons buitengebied. Dit doen we met de Gebiedsvisie Vitaal Buitengebied waaraan we werken, als onderdeel van onze Omgevingsvisie. Daarin gaan we uit van het onderscheiden van primair agrarisch gebied en overig agrarisch gebied om daaraan aldus een andere hiërarchie van belangenafweging te koppelen.

3. Onze rol als gemeente Oss

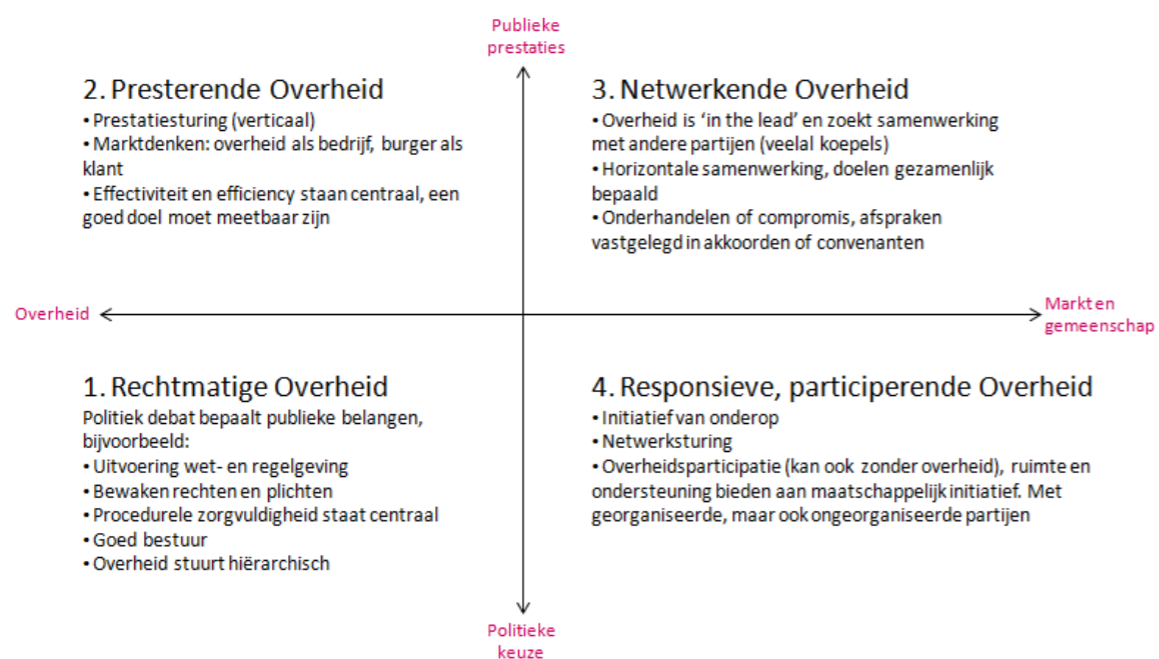
3.1 Hoe zien wij onze rol

Als gemeente beschikken we over ruimtelijke en vergunningtechnische instrumenten om richting te geven aan wenselijk geachte ontwikkelingen. Recent hebben we na lange en intensieve discussies, juist ook over agrarische belangen, ons nieuwe Bestemmingsplan Buitengebied vastgesteld. En in ons milieubeleid zijn nieuwe rijks- en provinciale eisen geland.

Wij zijn betrokken in allerlei overlegstructuren. Met de transitie rond de landbouw is de afgelopen jaren het beroep dat op ons wordt gedaan sterk toegenomen. Des te belangrijker is het dat we rollen kiezen die passen bij ons belang en bij onze invloedssfeer. En dat wij geen verkeerde verwachtingen wekken bij onze stakeholders en onze samenleving.

We hanteren daarvoor onderstaand schema als basis voor onze rollen. Dat doen we ook voor andere beleidsvelden.

Rollen van de overheid in de samenwerking met de energieke samenleving:

Onze basisrol in de transitie is het adequaat uitvoeren van onze wettelijke rol (rol 1 en 2). Onderdeel daarvan is de toekomstgerichte verdeling van de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw en de andere functies. Dat doen we in onze Gebiedsvisie Vitaal Buitengebied die moet landen in de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan. We voeren regelgeving van hogere overheden uit, zorgen voor het proces van vergunningverlening, toezicht en handhaving en bewaken de algemene belangen en die van de omgeving.

Daarnaast zijn wij een van de partijen in een brede groep stakeholders die belangen hebben bij de toekomstgerichte ontwikkeling van de agrarische sector (rol 3 en 4). Daarin doen wij mee vanuit de specifieke positie van onze gemeente. Vanuit onze visie stimuleren en faciliteren wij gewenste ontwikkelingen en proberen wij relevante partijen daarop te verbinden. Hierbij hoort ook het verbinden van opgaven en het zoeken van koppelkansen.

In bijlage 8 is een schema opgenomen uit een rapport van het PBL (2020) over kansrijke maatregelen voor landbouw en voedselbeleid in relatie tot ontwikkeling van de samenleving.

In onderstaand schema hebben we onze rollen concreet samengevat:

Bevoegd gezag	Rol gemeente	
Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • uitvoerder van regelgeving • gezamenlijke (mn regionale) lobby naar Rijk voor beleid en uitvoering 	
Provincie	<ul style="list-style-type: none"> • uitvoerder van regelgeving • gezamenlijke en individuele lobby voor beleid en uitvoering 	
Regio	<ul style="list-style-type: none"> • Samen aan het stuur staan in: <ul style="list-style-type: none"> – AgriFoodCapital – Regio NOB, mn kopgroep landbouw • Bewaken Osse belangen 	
Lokaal	1. Evenwichtige verdeling van ruimte en grond	<ul style="list-style-type: none"> • Gebiedsvisie buitengebied • Zuinig op goede grond voor voedselproductie • Slim combineren van opgaven en oplossingen • Ruimte bieden voor toekomstgericht ondernemen
	2. Adequate uitvoering van onze wettelijke rol	<ul style="list-style-type: none"> • Bestemmingsplannen • Vergunningen • Toezicht & handhaving • Sociale voorzieningen
	3. Knelpunten managen	<ul style="list-style-type: none"> • Veiligheid • Gezondheid • Overlast situaties
	4. Faciliteren van win-win situaties	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatie ruimte geven en ondersteunen • Koppelkansen vanuit andere opgaven met landbouw stimuleren

3.2 Overleg met de sector en andere stakeholders

AgriFoodCapital en Regio NO Brabant

Wij zijn een grote en actieve partner in de regionale samenwerkingsverbanden AgriFoodCapital en Regio NO Brabant, die zich onder meer richten op de agrarische sector. Zo maken wij deel uit van de Kopgroep Transitie Veehouderij. Die inbreng is zowel bestuurlijk als ambtelijk.

De Kopgroep Transitie Veehouderij heeft een eigen programmaplan. Doelstelling van de Kopgroep is: *‘Op weg naar een toekomstbestendige voedselproductie die bijdraagt aan een goed woon-, werk- en leefklimaat in het buitengebied (en daarbij streven naar een emissievrije veehouderij)’*. Deze ambitie richt zich enerzijds op het toekomstbestendig produceren van voedsel en anderzijds op de verbinding met andere ontwikkelingen en opgaven waarvoor de regio staat. Belangrijke onderdelen van het jaarlijkse werkplan zijn innovatie (aanhaking aan de agroproeftuin de Peel bijvoorbeeld), uitwisseling en vermeerdering van kennis en ervaring, zoeken naar koppelkansen en gezamenlijke lobby.

ZLTO voor algemene belangenbehartiging

Passend bij deze rolopvatting is dat we ons overleg met de agrarische sector goed inrichten. De ZLTO met haar lokale afdeling Oss Den Bosch is voor ons een belangrijke partner. ZLTO behartigt de belangen van de breed geschakeerde achterban: van “uitbreiders” tot “stoppers” en van alle agrarische takken.

We merken echter ook dat er steeds minder sprake is van één achterban met een homogene boodschap en opgave. Visies, belangen en inzichten van de deelsectoren en ketens worden ook voor ons belangrijker. Daarom intensiveren we onze contacten met andere organisaties en met de grote ketenpartners.

Sectortafels en collectieve initiatieven

Ook in onze gemeente willen we de verschillende belangen en daaruit voorkomende behoefte aan gericht overleg beter tot hun recht laten komen. Daarmee spelen we in op wat de deelsectoren van ons vragen en op onze eigen behoefte als gemeente. De keuze voor een van de vier afslagen uit de Provinciale rotonde (oriëntatie op de wereldmarkt of op EU kwaliteitsmarkt of op een nichemarkt of op stoppen) bepaalt de inzet van betrokkenen. Zo hebben stoppende agrariërs andere vragen dan de agrariërs die doorgaan.

En bij degenen die zich op een niche richten of nevenactiviteiten willen opzetten, leven andere onderwerpen dan bij degenen die grootschalig willen uitbreiden.

Ook per bedrijfscategorie zijn de onderwerpen op belangrijke onderwerpen verschillend: grondoppervlak en -kwaliteit voor rundveebedrijven in de polder is een geheel ander thema dan de overlastproblematiek van varkensbedrijven dichtbij bewoning. En de maatschappelijke beleving van het gezondheidsrisico van geitenhouderijen is anders dan die van de akker- en tuinbouw.

Dat vraagt dat we de contacten met en binnen deelsectoren intensiveren. Dat geldt ook voor de grote ketenpartijen zoals de voerfabrieken, vleesverwerkers, mestverwerkers, stalinrichters en financiers die grote invloed hebben op het verloop van de transitie. Zij zijn ook in Oss sterk vertegenwoordigd.

We richten ons ook op nieuwe collectieve initiatieven: een model dat binnen de agrarische sector van oudsher en nog steeds grote invloed heeft. Het innovatienetwerk Midden IN Delfland (MIND), een samenwerkingsverband rond Rotterdam, Delft en Den Haag gericht op kringlooplandbouw is zo'n voorbeeld. Of de Vereniging Noordlyke Fryske Walden, van boeren en particulieren gezamenlijk gericht op beheer van het gebied vanuit het perspectief van gebiedsgerichte vitale landbouw. En dichterbij huis: de melkveehouders verenigd in Windcollectief Oss-Den Bosch. Ook voor dergelijke initiatieven zijn we als gemeente gesprekspartner.

Een andere specifieke groep waar we ons nadrukkelijker op willen richten zijn de jongere boeren. Daarvoor stemmen we af met de Osse tak van de NAJK, het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt.

We nemen als gemeente, samen met andere organisaties, het initiatief om deze sectorale / collectieve gesprekken te gaan voeren.

Brede overlegtafel

Er zijn nog vele andere stakeholders in het buitengebied die te maken hebben met de transitie van de landbouw. Zoals onder meer de natuur- en milieuorganisaties, onze dorpen en belangengroeperingen van allerlei deelbelangen. Ook met hen hebben wij contact.

Juist bij een transitie zoals die in de landbouw is het in-gesprek-zijn met elkaar van groot belang. De behoefte aan een overlegtafel horen wij van verschillende kanten. Daartoe zullen wij het initiatief nemen. De Gebiedsvisie Vitaal Buitengebied is een goed startpunt daarvoor.

3.3 Agrarisch loket

De afgelopen twee jaar hebben we gewerkt met een 'agrarisch loket' vanuit de afdeling Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH), waar agrariërs terecht kunnen voor informatie. Vanuit dit loket is ook informatie gegeven zoals over de saneringsregelingen. Naast de gebruikelijke vragen rondom vergunningverlening zijn er echter nauwelijks vragen binnengekomen. Terwijl we weten dat er volop vragen leven. Het blijkt dat agrariërs vaak pas naar ons toekomen als ze hun vraag verregaand hebben uitgewerkt tot plannen. Het is om allerlei redenen wenselijk dat wij daarin eerder worden betrokken. Daarop gaan wij vanuit het agrarisch loket gericht inspelen.

Tegelijkertijd constateren we dat er zoveel speelt op verschillende beleidsterreinen dat het nodig is om de benodigde kennis te vergroten en beter te verankeren en om achter de voordeur de verschillende vakdisciplines intenser met elkaar te verbinden. Dat vraagt personele aanpassingen, zowel kwantitatief als kwalitatief.

3.4 Vertaling naar de aanbevelingen van Pouderoyen

Adviesbureau Pouderoyen heeft in haar rapport drie ambitieniveaus geformuleerd waaruit wij kunnen kiezen:

Ambitieniveau	Omschrijving
1. Implementeren <i>Toetsende rol</i>	De markt bepaalt en hogere overheden (EU, rijk, provincie) stellen de kaders. De gemeente speelt in op de vragen van de ondernemers, weegt belangen af en verleent toestemming voor plannen die passen binnen de kaders en lokale afwegingen.
2. Implementeren en uitdragen <i>Ondersteunende rol</i>	Gemeente omarmt (delen van) de gewenste transitie en ondersteunt ondernemers die stappen zetten in de gewenste richting. Inzet van netwerk, tijd en aandacht. Andere stakeholders aanspreken en bij elkaar brengen. Investerings uitlokken en ook zelf budget inzetten.
3. Implementeren, uitdragen en initiëren <i>Sturende rol</i>	De gemeente vertaalt de gewenste transities in eigen instrumenten: beleid, regels, mogelijk financieel, inzet gemeentelijke gronden en participatie. Aan de hand van voorbeeldprojecten beweging op gang brengen.

Pouderoyen adviseert ons voor de korte termijn ambitieniveau 2 in te vullen en op wat langere termijn, voor specifieke opgaven, naar ambitieniveau 3 door te schakelen. Wij willen, zoals hiervoor geschetst, de beweging maken om op onderdelen naar niveau 2 en 3 te gaan. Vooral als netwerkende overheid en in beperkte mate als participerende overheid. Als wij onze rol opvatting naar de voorstellen vertalen die in het rapport van Pouderoyen zijn opgenomen, dan komen we tot het volgende overzicht:

Voorstel Pouderoyen	Ons voorstel
Uitbreiden capaciteit agrarisch loket	Andere invulling, organisatie en aanpak.
Gebiedsmanager aanstellen	Inmiddels is een Omgevingsmanager Buitengebied aangesteld.
Innovatieve en duurzame initiatieven ondersteunen	Dit doen we al door diverse innovaties te faciliteren en door het bieden van experimenteerruimte
Actieve benadering van afwachtende ondernemers	We willen actiever vanuit ons agrarisch loket opereren. Maar zien geen reden om al onze agrariërs via keukentafelgesprekken te gaan benaderen.
Jonge ondernemers en bedrijfsopvolgers extra ondersteunen	De groep jonge ondernemers / bedrijfsopvolgers zien wij als een specifieke stakeholder met wie wij contact hebben. Vanuit het loket zullen wij desgewenst ondersteuning geven binnen het raam van onze rol en expertise.
Duidelijkheid voor stoppende ondernemers	In de visie VAB's doen we voorstellen voor de ruimtelijke mogelijkheden. De sociale ondersteuning is belegd bij onze reguliere afdelingen.
Gebiedsgerichte benadering onder andere voor VABs en energievraagstukken	Gewerkt wordt aan de Gebiedsvisie Vitaal Buitengebied.
Bevorderen van sloop of gewenst hergebruik	In het VAB-beleids gaan we daarop in.
Juiste randvoorwaarden scheppen (van middel- naar doelvoorschriften)	Dit is onderdeel van ons algemene beleid.
Gerichte aanpak van lokale knelpunten	Dit is maatwerk en loopt al.
Ontwikkeling natuurbeheer en natuurontwikkeling door agrariërs	In Oss kennen we al vele voorbeelden van o.a. natuurinclusieve landbouw, bloemrijke akkerranden; begrazing door o.a. brandrode runderen en taurossen; individuele initiatieven.
Crossovers verder helpen	Wij faciliteren koppelkansen zoals nevenactiviteiten, Meanderende Maas, energie-opwekking en zoeken naar nieuwe koppelkansen.

4. Thema's die in onze gemeente spelen

Binnen de transitie van de landbouw spelen allerlei thema's met specifieke accenten binnen onze gemeente. We benoemen de thema's die het meest relevant zijn. Met de uitgangspunten die we hanteren.

4.1 Thema's

- **Agrarisch ondernemerschap**

Wij ondersteunen vanuit economisch perspectief een sterke toekomstbestendige sector. Dat staat in onze ambitie. Daarnaast vormen de agrarische ondernemers het grootste deel van de bewoners van ons buitengebied. Ze zijn in sociaal-maatschappelijk opzicht een belangrijke factor als het gaat over de leefbaarheid van ons buitengebied.

Het ministerie van LNV heeft recent de "Agrarische Ondernemerschapsagenda" opgesteld. Hierin staat beschreven hoe het ministerie ondernemerschap stimuleert, gekoppeld aan het principe van kringlooplandbouw. Dan gaat het over het versterken van de positie van de boer in de keten en het stimuleren van bedrijfsmodellen zoals korte voedselketens en multifunctionele landbouw. Instrumenten die worden ingezet zijn onder andere een stimuleringsfonds, gerichte inzet van Europese landbouwsubsidies en een kennisplatform.

Wij gaan met de sector in Oss bespreken welke kansen dit biedt en wat wij daaraan kunnen bijdragen. Het uitgangspunt van de minister in deze agenda sluit aan bij het uitgangspunt van deze nota: 'ondernemers moeten zelf in staat worden gesteld duurzame verdienmodellen te ontwikkelen. Hierbij moeten ze ondersteund worden door de keten, de consumenten en de overheid'.

- **Grondgebruik**

De transities in het buitengebied in combinatie met de opgaven die spelen, versterken de vele en vaak botsende claims op het grondgebruik. Om de juiste afwegingen te kunnen maken, is het voor agrariërs belangrijk dat bekend is wat de ruimtelijke ontwikkelmogelijkheden zijn. Voor de invulling van kringlooplandbouw op lokaal niveau is behoud van voldoende landbouwgrond nodig. Dit botst met andere functies zoals bijvoorbeeld energieopwekking door zonnenvelden en aanleg van nieuwe natuur. Ook de behoefte aan woningen vraagt om ruimte in het buitengebied om stad en kernen te kunnen uitbreiden.

Beschikbaarheid van voldoende goede landbouwgrond en zorgvuldig daarmee omgaan, passen bij onze ambitie met betrekking tot de agrarische sector. Tegelijkertijd hebben we grond nodig voor onze andere opgaven zoals voor natuurontwikkeling, waterveiligheid, energie, wonen en infrastructuur. Uiteraard zoeken we daarbij naar slimme combinaties. In de Gebiedsvisie Vitaal Buitengebied wordt bepaald waar en hoe wij de hiërarchie van belangen zien. Dit is onderdeel van de totale Omgevingsvisie voor onze gemeente.

- **Kringlooplandbouw**

Kringlooplandbouw is het nationale ontwikkelperspectief. Aan de invulling wordt gewerkt. Wij volgen de ontwikkelingen op Rijks- en provinciaal niveau op de voet. Wij nemen dit perspectief als uitgangspunt en werken uit hoe we de mate van verduurzaming een rol kunnen geven in de ontwikkelmogelijkheden die wij bieden.

- **Goede woon- en leefomgeving**

Als gemeente moeten we erop toezien hoe de verschillende functies binnen de geldende regels zich met elkaar verdragen. In gevallen waar dat spanning oproept, moeten wij daarover uitsluitel geven. Vaak gaat dat over milieu en/of over gezondheid. Zie daarvoor die thema's.

- **Gezond voedsel van dichtbij**

We zien groeiende belangstelling bij aanbieders en consumenten voor gezond voedsel van herkenbare afkomst dat dichtbij is geproduceerd. We zien allerlei individuele en gezamenlijke initiatieven ontstaan. Daarvoor willen we ruimte bieden.

- **VAB-problematiek**

Dit is onderwerp van het VAB-beleid. Zie de nota Beleid voor Vrijkomende Agrarische Bedrijven en Bedrijfsbebouwing.

- **Vergunningen**

Door een aantal veehouderijen wordt de vergunning niet benut of deze voldoet niet aan de huidige landelijke emissie-eisen. Daar komt nog bij dat een groot deel van de veehouderijen die wel aan de landelijke eisen voldoet, tussen nu en 2024 aan nieuwe eisen moet voldoen. De gemeente, bijgestaan door de Omgevingsdienst, staat aan de lat om hierop toezicht uit te oefenen. We willen voorkomen dat er meer situaties ontstaan waarbij het feitelijk gebruik niet meer past bij de bestemming. We gaan daarom actiever hierover het gesprek aan met de betreffende agrariërs wat kan leiden tot het intrekken van dergelijke vergunningen. Dat vraagt maatwerk. Ook dat brengen we onder bij het agrarisch loket.

- **Gezondheid**

De agrarische sector wordt regelmatig genoemd in relatie tot gezondheidsrisico's. De beleving daarvan kan anders zijn dan de feiten rechtvaardigen. Onderzoek moet daarvoor uitkomst bieden. Gezondheid is voor ons een cruciaal onderwerp. Zeker met de luttelken van de Q koorts-uitbraak van jaren geleden. Ook de actuele coronacrisis zet dit onderwerp weer vol in de schijnwerpers.

Er lopen diverse nadere gezondheidsonderzoeken. Ons beleid is dat wij hogere regelgeving volgen maar zo nodig verder gaan als daar aanleiding toe is. Een voorbeeld daarvan is onze beperking op de uitbreiding van het aantal geiten binnen bestaande bebouwing in aanvulling op het provinciale moratorium. Deze preventieve maatregelen gelden zolang het nadere onderzoek nog geen definitief uitsluitsel heeft gegeven over de veronderstelde gezondheidsrisico's.

In het rapport 'GGD-richtlijn medische milieukunde veehouderij en gezondheid' van het RIVM uit 2020, gebaseerd op de in de afgelopen jaren uitgevoerde onderzoeken, worden richtlijnen gegeven voor advisering van de GGD bij dit onderwerp. Onze lijn is dat indien deze situaties zich voordoen we de GGD om advies vragen.

- **Klimaatakkoord**

In het Klimaatakkoord van Parijs van 2015 is wereldwijd afgesproken dat de opwarming van de aarde wordt beperkt tot minder dan twee graden Celsius ten opzichte van het pre-industriële tijdperk. Het streven is om de opwarming beperkt te houden tot anderhalve graad.

In Nederland hebben we in het Klimaatakkoord van 2019 uitgewerkt hoe we dat gaan realiseren. In eerste instantie gericht op 2030 als tussenstap. Centraal doel is om dan de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49 %, recent verscherpt naar 55 %, te hebben teruggebracht ten opzichte van 1990.

Om tot een zo breed maatschappelijk gedragen akkoord te komen, dat de actieve steun heeft van zoveel mogelijk bijdragende partijen, hebben meer dan 100 partijen gewerkt aan een samenhangend pakket van maatregelen. Dat hebben zij gedaan via 5 sectortafels : Gebouwde omgeving; Industrie; Mobiliteit; Elektriciteit; Landbouw en Landgebruik (Hoofdstuk C4). De overheid gaat sturen op de realisatie hiervan. Dit wordt jaarlijks gemonitord.

Landbouw en Landgebruik (Hoofdstuk C4)

In hoofdstuk C4 is uitgewerkt welke maatregelen zijn afgesproken voor de Landbouw. Hierin wordt niet specifiek gesproken over de rol van gemeenten. Wel was de VNG als vertegenwoordiging van gemeenten partij aan de sectortafel. Zoals de eerste ervaringen hebben duidelijk gemaakt, zullen gemeenten nadrukkelijk een directe of indirecte rol hebben in de uitvoering van het maatregelenpakket, zoals bv de regeling Warme Sanering Varkenshouderij en geconfronteerd worden met de consequenties zoals van de stikstofmaatregelen. Omdat het Klimaatakkoord ingrijpende gevolgen zal hebben voor de landbouw, ook in Oss, hebben we in bijlage 9 een korte samenvatting opgenomen van hoofdstuk C4, dat over de landbouw gaat.

- **Emissie van broeikasgassen**

Terugdringen van broeikasgassen is een ingrijpend thema voor de agrarische sector. Dat gaat verder dan CO₂. Juist de veeteeltsector heeft ook een opgave met betrekking tot de uitstoot van methaan.

Het Klimaatakkoord constateert (p 117) dat de land- en tuinbouwsector sinds 1990 al een forse inspanning heeft geleverd om de emissies van broeikasgassen te laten dalen met ongeveer 17% . Maar afgesproken is dat de ondertekenaars de al ingeslagen weg naar forse emissiereductie versneld voortzetten. Of en in hoeverre wij als gemeente worden geacht hierin een rol te gaan spelen, is nog niet duidelijk.

- **Schone Lucht Akkoord**

In het hiervoor genoemde rapport 'GGD-richtlijn medische milieukunde veehouderij en gezondheid' van het RIVM uit 2020 wordt ook een richtlijn gegeven voor emissies: 'Streef ernaar om de uitstoot van geur, stof, endotoxinen en ammoniak van veehouderijen te verminderen'. Uitstoot van ammoniak en het vrijkomen van fijnstof bepalen mede de luchtkwaliteit. Ook de landbouw draagt hieraan bij. Landelijk en regionaal worden acties vanuit de diverse sectoren uitgezet waaronder de landbouw.

Vanuit Oss hebben wij het initiatief genomen om gezamenlijk als regio NO Brabant dit onder te brengen in de aanpak van het landelijk actieprogramma Schone Lucht Akkoord.

- **Toezicht en handhaving op milieu wet- en regelgeving**

Naast de vergunningverlenende taak hebben gemeenten een omvangrijke en groeiende toezichts- en handhavingstaak. De hogere regelgeving op het gebied van milieu neemt nog steeds toe. Voor de Osse bedrijven zijn vooral eisen van het rijk en de provincie voor emissies uit stallen van veehouderijen van belang. Experimenten in het kader van de Crisis- en herstelwet en de nadere inwerkingtreding van de Omgevingswet bieden gemeenten nieuwe instrumenten of beleidsruimte voor eigen afwegingen.

De ontstane crisis rondom stikstof heeft consequenties, ook voor ons. De verwachting is dat meer maatregelen zullen volgen. Wij houden er rekening mee dat dit ook gevolgen zal hebben voor ons.

Er zijn veehouderijen in Oss waarbij de vergunning niet voldoet aan de huidige landelijke emissie-eisen. Gemeenten, bijgestaan door de omgevingsdiensten, staan aan de lat staan om te handhaven. Via het regionale Intensivering Toezicht Veehouderij ITV project zijn die bedrijven in beeld gebracht. In het ITV project zijn in Oss in totaal 275 controles uitgevoerd tussen 2018 en 2021. In 54% van de controles voldoet de veehouderij aan alle aspecten. Waar de controle niet voldeed, ging het in 10% van de gevallen om een lichte overtreding zonder vervolgactie, in 87% om een waarschuwing en wordt er opnieuw gecontroleerd, in 3% van de gevallen (bij in totaal 4 inrichtingen) is een sanctie opgelegd. In het algemeen kan gesteld worden dat er in Oss weinig grote overtredingen zijn geconstateerd. Ondersteund door de ODBN stellen wij een actieplan op.

De provincie Noord Brabant heeft op 27 november jl. een gewijzigde Interim Verordening Ruimte vastgesteld. Daarin is vastgelegd dat stallen per 1 januari 2024 aan strengere eisen moeten voldoen voor hun emissies in plaats van 1 oktober 2022. Doel hiervan is met name de stikstofuitstoot te beperken. Als gevolg van deze regelgeving zullen vele agrariërs in Oss hun stallen moeten aanpassen. Dat geldt met name voor melkveehouders. Naar verwachting zal dit tot nieuwe afwegingen voor hun toekomstperspectief leiden. Verwacht wordt dat een aantal ondernemers zal besluiten te stoppen.

- **Mestverwerking**

- Oss' beleid

Zoals bekend volgen we hiervoor al jaren een eigen lijn die uitvoerig is besproken in onze gemeenteraad. Mest en mestverwerking zijn onderdeel van de dierhouderij-sector. Daarvoor willen wij ruimte bieden op logische locaties waar voldoende acceptatie is. Oss kent al een aantal van dergelijke mestverwerkers. Grote commotie is ontstaan over het initiatief van een grootschalige mestfabriek in de haven dichtbij de wijk Horzak. Dit is uitgemond in het besluit van de gemeenteraad om alles te doen om dit tegen te houden.

Recent heeft de Raad van State de provincie in het gelijk gesteld in haar bezwaar tegen het wijzigen van het bestemmingsplan om een mestfabriek in de haven te voorkomen. Als het tot een aanvraag leidt, zullen wij deze scherp beoordelen op de milieuwetgeving. De Provincie heeft al wel aangegeven inmiddels overtuigd te zijn van de noodzaak van een Milieu Effect Rapportage (MER), zoals wij steeds hebben verlangd.

- Regionale planMER mest

De regio NO Brabant zoekt naar mogelijkheden om het regionale mest(overschot) verantwoord te laten landen in de regio. Wij participeren vanuit onze met de gemeenteraad besproken visie op mestverwerking in het traject van een provinciale planMER. Die is bedoeld om te komen tot een locatiebeleid voor mestbewerkingsinstallaties in de provincie Noord-Brabant. Dit proces moet leiden tot regionale afspraken (voorzien voor 2021) die vervolgens gaan gelden als toetsingskader voor gemeenten en provincie bij het beoordelen van initiatieven voor mestbewerking.

Pilots

We zijn daarnaast met de sector actief om tot nieuwe oplossingen voor mest te komen. Samen met enkele agrarische ondernemers en andere ondernemers werken we aan de pilot 'direct energie uit mest'. Deze pilot is erop gericht op de boerderij zo direct als mogelijk mest te verwerken en te verwaarden tot energie en goed bruikbare meststoffen. Op zo'n manier dat opslag van drijfmest niet of minimaal nodig is waardoor de ammoniakemissie sterk wordt verminderd. We werken aan dit project in het kader van de regiodeal Noord Oost Brabant.

Rijksbeleid mestverwerking

In haar brief van 8 september 2020 schetst de Minister de contouren van haar nieuwe mestbeleid. Dit is een van de hoofdknoppen waaraan wordt gedraaid om de kringlooplandbouw te stimuleren. Doel is om *“de kwaliteit van het Nederlandse grond- en oppervlaktewater te verbeteren, het meststelsel te vereenvoudigen, de mestketen transparanter te maken en te werken in een kringloop”*. Bovendien moet de aanpak bijdragen aan het realiseren van de structurele aanpak van de stikstofproblematiek gericht op het verminderen van emissie en depositie. De minister baseert haar aanpak op drie contouren: grondgebondenheid, afvoer en verwerking van mest en gebiedsgerichte aanpak (van knelpuntsituaties voor waterkwaliteit). De Minister wil dit gezamenlijk met de sector en andere belanghebbenden uitwerken. De sector heeft kritisch gereageerd op deze brief.

De uitwerking van deze brief raakt de gehele agrarische sector in onze gemeente:

- De eis van grondgebondenheid van melkvee- en rundveehouders verscherpt de concurrentie om de grond. Om deze grootste sector in onze gemeente perspectief te geven, zullen wij de mogelijkheden voor andere bestemmingen moeten beperken. Dat geldt met name voor zonnevelden in primair agrarisch gebied.
- De door de Minister voorgestane professionalisering van de mestverwerkende bedrijven heeft consequenties voor deze bedrijven op ons grondgebied, zowel qua aantrekkingskracht als bedrijfsvoering.
- Intensieve vruchtwisseling met uitspoelingsgevoelige, ondiep wortelende teelten, zoals prei, heeft negatieve gevolgen voor de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Deze sector neemt snel in omvang toe op onze zandgronden. De Minister vraagt aandacht voor deze gevolgen en kondigt nieuwe gebiedsgerichte regels aan.

In regioverband zullen wij de belangen van onze gemeente en daarbinnen die van onze agrarische sector vertegenwoordigen zodat deze ingebracht worden in de uitwerking van het aangekondigde beleid.

• **Water en bodem**

Dit zijn in belang snel groter geworden thema's. Waterveiligheid en de zorg voor niet teveel maar wel voldoende (grond)water is een veelbesproken onderwerp. Juist ook in de agrarische sector die voor gunstige gewasgroei daarop zo is aangewezen. Waterbuffering en optimaal beheer moeten verdroging verminderen en wateroverlast voorkomen. En de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater wordt beïnvloed door uitspoeling en afspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

Ook het zorgvuldig beheer van de bodem vraagt steeds meer aandacht. Gelet op de grote mate van grondgebondenheid van onze agrarische bedrijven is dit een gemeenschappelijk aandachtsveld. Uitputting van de landbouwgrond moet worden voorkomen en daar waar nu al nodig, worden hersteld. Het verhogen van het gehalte organische stof in de bodem is een proces van jaren en vraagt om een andere manier van bodemgebruik voor het telen van gras en gewassen. Ook het waterbufferend vermogen is een belangrijke parameter mede vanwege de klimaatverandering. Tenslotte heeft een goede milieuhygiënische kwaliteit van de bodem invloed op het verkrijgen van een gezonde bodem.

Er is een landelijk actieprogramma klimaatadaptatie landbouw gemaakt. Dat is gericht op hoe de landbouw zich aan kan passen aan de klimaatverandering. Zie bijlage 5. Dit actieprogramma richt zich op de boeren, waterschappen en overheden. Wij nemen samen met het Waterschap Aa en Maas en ZLTO initiatief om hierover het gesprek aan te gaan.

• **Biodiversiteit**

Dit is een urgent thema. En van groot belang voor de agrarische sector om meerdere redenen. Denk onder meer aan bestuiving en schadelijke gevolgen van bepaalde teeltmethodieken. Op nationaal niveau is het Deltaplan biodiversiteit opgesteld, een samenwerking tussen vooral natuur- en landbouworganisaties. Hiervoor is weinig

regelgeving van hogerhand en gaat het vooral over de lokale vertaling. Vanuit het concept natuurinclusieve landbouw zijn er mogelijkheden. De laatste jaren hebben we als gemeente hiertoe co-financieringsmiddelen ingezet in het kader van de Subsidierегeling Groen Blauw Stimuleringskader Noord-Brabant (STIKA). Recent is dit voortgezet via de Stimuleringsregeling Landschap Noord Brabant (STILA). We werken als gemeente aan nieuwe manieren om natuurinclusieve landbouw te stimuleren. En daarbij kijken we ook naar het beheer en gebruik van onze pachtgronden.

- **Energietransitie**

Wij zien koppelkansen tussen landbouw en energieopwekking. Er lopen allerlei initiatieven van agrariërs en van ontwikkelaars in agrarisch gebied. Een ander aspect is het terugdringen van het energieverbruik in de sector. Die noodzaak geldt voor de landbouw net zo goed als voor alle andere energiegebruikers. Omschakeling van fossiele brandstoffen (diesel, aardgas) naar duurzame energie speelt hierin een belangrijke rol.

- **Akker- en tuinbouw**

Akker- en tuinbouw nemen in onze gemeente een relatief bescheiden positie in qua grondgebruik en economische impact. Tegelijkertijd zien we dat grootschalige bedrijven hun grondposities stevig uitbouwen. Dat is met name zichtbaar op de zandgronden. Dit heeft invloed op de grondmarkt en gaat gepaard met vragen aangaande het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in relatie tot de omgeving (de akker- en tuinbouwbedrijven zijn vaak dichterbij woonkernen gelegen), beregening in droge tijden, teeltondersteunende voorzieningen.

Dit is een thema dat we de komende tijd nader moeten verkennen. We stemmen dat ook regionaal af omdat daar meer kennis hierover is dan in Oss vanwege de bij ons relatief beperkte omvang.

- **Schaalgrootte en intensiviteit van een agrarisch bedrijf**

Schaalgrootte en intensiviteit van het bedrijf zijn onderwerpen waarover de beelden verschillen. Vaak wordt dit geassocieerd met negatieve effecten voor het milieu en dierenwelzijn. Terwijl afhankelijk van de invulling juist het tegendeel het geval kan zijn. Het beeld dat de moderne, intensieve vorm van landbouw automatisch haaks zou

staan op verduurzaming en gezondheid klopt feitelijk niet. Ook een intensief bedrijf kan voldoen aan de voorwaarden van kringlooplandbouw. En schaalvergroting kan een strategie zijn om daar te komen.

In ons beleid willen we daarom ruimte bieden aan diverse strategieën van bedrijfsvoering. Vanuit het perspectief van kringlooplandbouw laten wij open hoe de agrarische sector tot concepten en oplossingen komt. Daarbij sturen wij op de werkelijke effecten. Onderdeel daarvan is de ruimtelijke component. Deze werken wij uit in de Gebiedsvisie Vitaal Buitengebied.

- **Dierenwelzijn**

Dierenwelzijn is verankerd in diverse wetten op basis waarvan toezicht en handhaving zijn belegd bij de NVWA. Er komt later dit jaar een Nota Dierenwelzijn. Daarin wordt ook onze rol ten aanzien van de zorg voor landbouwdieren belicht.

- **Innovatie dierlijke eiwitten**

AgriFood Capital, WUR, TU/e, HAS hogeschool, de provincie Noord-Brabant en de gemeente Oss zetten samen de eerste stappen in de richting van een Ontwikkel- en expertisecentrum voor duurzame eiwitten (ODE). Een plek waar beleving (demo), onderzoek en kennis bij elkaar komen. Naast de opkomst van plantaardige eiwitten zal de behoefte aan dierlijke eiwitten blijven bestaan. Als onderdeel van een gebalanceerd en gezond dieet. Randvoorwaarde is dat deze eiwitten duurzaam geproduceerd worden. Naast een duurzaam gebruik van grondstoffen en het verder terugdringen van milieudruk, spelen dierenwelzijn, kringlooplandbouw, een bestendig verdienmodel voor producenten en nieuwe toepassingsgebieden in het kader van life sciences een rol. Connecting Agri & Food is gevraagd een haalbaarheidsonderzoek naar de behoefte en realisatiemogelijkheden van een dergelijk centrum, in samenwerking met de verschillende partners en stakeholders, uit te voeren.

4.2 Global goals

Wij hanteren in onze gemeente de Global Goals als inspiratiekader.

Onze agrarische sector is betrokken bij diverse onderwerpen van de Global Goals. Het meest direct geldt dit voor Global Goal 2 : geen honger. Dit was de missie van het naoorlogse landbouwbeleid. Dit heeft erin uitgemond dat Nederland zich heeft ontwikkeld tot de tweede voedselexporteur ter wereld na de Verenigde Staten. Goal 15, leven op het land, is onderdeel van de bedrijfsvoering en krijgt steeds meer aandacht, evenals Goal 3, goede gezondheid. Landbouw is voor ons een belangrijke sociaaleconomische sector (goal 8) en raakt global goal 12 (verantwoorde productie en consumptie). En tenslotte wordt landbouw ook steeds meer een leverancier van diensten die horen bij global goals 7 (duurzame energie) en 13 (klimaatactie). De Global Goals laten sprekend de brede impact van de landbouw zien.

4.3 Vertaling naar de aanbevelingen van ZLTO

ZLTO Oss-Den Bosch heeft een eigen visie opgesteld. Zie bijlage 3. Daarin worden de ontwikkelende innovatieve ondernemer, de veranderende innovatieve ondernemer en de stoppende ondernemer onderscheiden.

ZLTO heeft haar visie uitgewerkt in vier thema's en doet per thema een voorstel voor acties en samenwerking met de gemeente. Wij zijn in gesprek met ZLTO. Op basis van de thema's en uitgangspunten zoals hierboven aangegeven, verkennen we die onderwerpen verder met ZLTO en andere partners.

5. Organisatie

5.1 Menskracht

De benodigde capaciteit voor agrarische zaken is de afgelopen jaren met name geleverd vanuit de afdelingen Ruimtelijke Ordening (RO), Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) en de beleidsafdeling Leefomgeving, Wonen en Economie (LWE). Steeds duidelijker is gebleken dat de dynamiek van de sector meer capaciteit vraagt en meer en andersoortige expertise om op de hoogte te blijven van wat er speelt om onze wettelijke taak goed te kunnen uitvoeren, om de specifieke agrarische problematiek intern goed te verankeren in de integrale beleidsvorming en uitvoering en om in het externe netwerk onze rol te kunnen spelen. Bovendien leggen specifieke onderwerpen voortkomend uit de agrarische discussie of die daaraan zijn gelieerd extra beslag op onze capaciteit. Milieueffecten, de strijd tegen de mestfabriek en de geitenhouderij in Herpen, het stikstofdossier, de gezondheidsonderzoeken zijn treffende voorbeelden naast het Bestemmingsplan Buitengebied, de Gebiedsvisie Buitengebied/Omgevingsvisie.

Zoals ook blijkt uit de analyse van Pouderoyen moeten wij rekening houden met een fors toenemend beroep door onze agrariërs op ons als gemeente. Zoals geschetst vraagt dit om voortdurende heroriëntatie en intensief overleg met vele partijen in een breed netwerk.

Om onze rollen op een goede manier te kunnen invullen, zullen wij dit effectief en efficiënt in onze interne organisatie moeten verankeren. En wel zodanig dat de onderlinge samenhang van onderwerpen en kennis van de sector en van de ontwikkelingen daarbinnen zijn gewaarborgd. Belangrijk is de verbinding tussen de verschillende disciplines om een integrale benadering te waarborgen. Met het programma Vitaal Buitengebied waarvan landbouw onderdeel uitmaakt en het benoemen van een Omgevingsmanager Buitengebied is hiervoor de basis gelegd. Vanuit de context van de Omgevingswet ontwikkelen RO en VTH zich nog meer in faciliterende richting. Met het inrichten van een actief loket zoals hiervoor geschetst, denken wij de noodzakelijke doorontwikkeling verder vorm te kunnen geven.

In de Opiniecommissie over de Agrarische Visie en het VAB-beleid is gepleit voor een functionaris specifiek voor agrarische zaken à la de centrummanager. Wij verstaan dit zo dat bedoeld is om een functionaris te benoemen die het brede agrarische speelveld kent, die zorgt voor de verbinding van de binnen- en buitenwereld, die intern de lijnen samenbrengt en die van daaruit zorgt dat onze gemeentelijke ambitie met betrekking tot de agrarische sector wordt gerealiseerd.

De situatie met betrekking tot de agrarische sector is echter wezenlijk anders dan die bij het stadscentrum. Het Centrummanagement Oss (CMO) is een belangenorganisatie van de centrumondernemers, met de centrummanager als vooruitgeschoven post. Zoals hiervoor geschetst, is de agrarische sector al van oudsher sterk georganiseerd en stuurt zij van daaruit mee aan de transitie. Anders is ook dat regulering door de diverse overheidslagen, een grote rol speelt. Als gemeente hebben wij daarin een zware uitvoerende rol. Die kan wringen met het belang van onze agrariërs.

Om onze ambitie vorm te kunnen geven, moeten wij de organisatie aanpassen aan de dynamiek op agrarisch terrein. Dit vraagt een set van maatregelen:

- Wij moeten ervoor zorgen dat binnen de betrokken afdelingen de specifieke agrarische expertise van wat er speelt en de vaardigheden om daarmee om te gaan voldoende zijn verankerd. Waar het niet-structurele zaken betreft kan dat tijdelijk worden ingevuld met expertise van buiten. Zo stelt ODBN zich op als specialist voor landbouw en milieu.
- Zoals eerder aangegeven, richten wij het agrarisch loket opnieuw in. Dit wordt achter de voordeur multidisciplinair samengesteld. Vanuit disciplines zoals economie, VTH, RO, milieu, natuur/biodiversiteit, klimaatadaptatie en sociaal domein.
- Het nieuwe algemene intakeproces, zoals dat voor verzoeken op het gebied van RO en VTH is ingericht, wordt op maat toegepast voor agrarische zaken.
- De agrarische sector maakt organisatorisch onderdeel uit van het Programma Vitaal Buitengebied. De programmamanager Buitengebied zorgt voor de inhoudelijke samenhang van de diverse beleidsterreinen en voor de vertaalslag tussen beleid en uitvoering in de breedte. De Omgevingsmanager Buitengebied verzorgt het stakeholdermanagement en bewaakt de integraliteit en het proces op gebied van de diverse ontwikkelingen en thema's in het buitengebied.

Deze inzet vraagt naast doorontwikkeling binnen de diverse afdelingen uitbreiding van personele capaciteit met een beleidsmedewerker agrarische zaken. Die persoon heeft specifieke kennis op agrarisch gebied, spreekt de taal van agrarische ondernemers, adviseert en coördineert op agrarische vraagstukken, weet wat er speelt bij de Osse agrariërs aan initiatieven en ontwikkelingen en onderhoudt daarin de contacten. We vullen deze functie in voor in elk geval de komende 3 jaar tot aan 1 januari 2024.

5.2 Financiële middelen

Wij kennen het Reconstructiefonds, dat in de begroting nu is aangeduid als 'budget projecten buitengebied'. Zoals oorspronkelijk was bedoeld, zetten wij dit in voor de ontwikkelingen in het buitengebied. Daarnaast zoeken wij actief naar subsidiemogelijkheden. We moeten rekening houden met nieuwe opgaven vanuit hogere regelgeving. Of daar middelen tegenover komen te staan, is nog maar de vraag. Uiteraard maken we ons daar hard voor.

Voor het tijdelijk aanstellen van een beleidsmedewerker agrarische zaken kan geput worden uit het budget projecten buitengebied.

6. Uitvoeringsprogramma

We werken samen met de stakeholders een uitvoeringsprogramma uit voor de periode 2021-2022. Daarin komen de volgende zaken aan de orde:

1. Ruimtelijk kader:

- a. opstellen van de Gebiedsvisie Vitaal Buitengebied als onderdeel van de omgevingsvisie;
- b. Intaketafel op maat inzetten;

2. Overleg met stakeholders inrichten op basis van deze visie en het uitvoeringsprogramma:

- a. organiseren van een brede overlegtafel buitengebied;
- b. organiseren van (thema-)gerichte (sector-)tafels;
of van sector- en/of thematafels

3. Vertalen van de in deze nota genoemde thema's naar beleid en uitvoering

waaronder: mestverwerking, gezondheid, klimaatadaptatie, natuur/biodiversiteit, energie-opwekking, Schone Lucht Akkoord;

4. Ondersteunen en stimuleren van – innovatieve - initiatieven die passen binnen de kaders van deze landbouwvisie zoals:

- a. alternatieve eiwitproductie, energie uit mest, teeltondersteuning, bokashi;
- b. Herenboeren;

5. Aanpassen van de interne organisatie aan de ambitie:

- a. Aanpassing Agrarisch Loket;
- b. Versterking kennis en expertise;
- c. Inzet netwerk.

Uitwerking van het **VAB beleid** en instrumentarium is geborgd via de 'visie op het VAB beleid'.

Bijlagen

1. Agrarische visie Oss, opiniestuk voor opiniecommissie ruimte, Pouderoyen 26aug20 (los bijgevoegd)
2. Agrarische visie Oss, achtergronddocument, Pouderoyen 26aug20 (los bijgevoegd)
3. Visie 2020-2030 van ZLTO Oss Den Bosch op de agrarische sector van de gemeente Oss, ZLTO 17mrt20 (los bijgevoegd)
4. Visie Landbouw, Natuur en Voedsel, waardevol en verbonden, Ministerie van LNV 8sep18 (zie <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/beleidsnota-s/2018/09/08/visie-landbouw-natuur-en-voedsel-waardevol-en-verbonden/visie-landbouw-natuur-en-voedsel-waardevol-en-verbonden.pdf>)
5. Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw, Ministerie van LNV 2020 (zie <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2020/01/30/actieprogramma-klimaatadaptatie-landbouw/Actieprogramma+klimaatadaptatie+landbouw++januari+2020.pdf>)
6. Klimaatakkoord hoofdstuk landbouw en landgebruik, 28jun19 (zie <https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord-hoofdstuk-landbouw-en-landgebruik/klimaatakkoord-c4+Landbouw+en+gebruik.pdf>)
7. Deltaplan biodiversiteit, dec18 (zie <https://www.samenvoerbiodiversiteit.nl/wp-content/uploads/2018/12/Deltaplan-Biodiversiteitsherstel.pdf>)
8. Figuur uit Kansrijke maatregelen landbouwbeleid, PBL 2020
9. Samenvatting hoofdstuk C4, Landbouw en Landgebruik, uit het Klimaatakkoord 2019

Bijlage 8 Schema uit rapport kansrijke maatregelen landbouwbeleid, pbl 2020

Figuur 1

Vier perspectieven op landbouw- en voedselbeleid in de Nederlandse context

Bron: PBL

Vertaling van Douglas' schematisering naar de eigentijdse Nederlandse context levert vier perspectieven op landbouw- en voedselbeleid op.

BIJLAGE 9 Samenvatting hoofdstuk c4, landbouw en landgebruik, van het klimaatakkoord 2019

In het Klimaatakkoord van Parijs van 2015 is wereldwijd afgesproken dat de opwarming van de aarde wordt beperkt tot minder dan twee graden Celsius ten opzichte van het pre-industriële tijdperk. Het streven is om de opwarming beperkt te houden tot anderhalve graad.

In Nederland hebben we in het Klimaatakkoord van 2019 uitgewerkt hoe we dat gaan realiseren. In eerste instantie gericht op 2030 als tussenstap. Centraal doel is om dan de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49 %, recent verscherpt naar 55 %, te hebben teruggebracht ten opzichte van 1990.

Om tot een zo breed maatschappelijk gedragen akkoord te komen, dat de actieve steun heeft van zoveel mogelijk bijdragende partijen, hebben meer dan 100 partijen gewerkt aan een samenhangend pakket van maatregelen. Dat hebben zij gedaan via 5 sectortafels : Gebouwde omgeving; Industrie; Mobiliteit; Elektriciteit; Landbouw en Landgebruik (Hoofdstuk C4). De overheid gaat sturen op de realisatie hiervan. Dit wordt jaarlijks gemonitord.

Landbouw en Landgebruik (Hoofdstuk C4)

In hoofdstuk C4 is uitgewerkt welke maatregelen zijn afgesproken voor de Landbouw. Hierin wordt niet specifiek gesproken over de rol van gemeenten. Wel was de VNG als vertegenwoordiging van gemeenten partij aan de sectortafel. Zoals de eerste ervaringen hebben duidelijk gemaakt, zullen gemeenten nadrukkelijk een directe of indirecte rol hebben in de uitvoering van het maatregelenpakket, zoals bv de regeling Warme Sanering Varkenshouderij en geconfronteerd worden met de consequenties zoals van de stikstofmaatregelen. Daarom besteden we hier expliciet aandacht aan dit hoofdstuk uit het Klimaatakkoord.

C4.1 Visie 2050

We citeren uit het Klimaatakkoord :

“De basis voor klimaatneutraal Nederland’

We willen eten, comfortabel wonen en werken, en ons kunnen verplaatsen in een gezonde en prettige leefomgeving. Landbouw en landgebruik sectoren vormen hiervoor natuurlijk de basis. Natuur, bomen, gewassen en landbouwgronden bieden ons niet alleen een waardevol landschap, maar leggen ook koolstof (CO₂) vast en vormen zo de natuurlijke basis om klimaatverandering te voorkomen. Ze stellen ons bovendien in de gelegenheid voedsel en biomassa te produceren, ook in een veranderend klimaat. Biomassa gebruiken we als diervoer en als grondstof voor energie, chemie en materialen. In 2050 doen we dit in zo klein als mogelijk en zo groot als nodige gesloten grondgebonden kringlopen, conform de kabinetsvisie ‘Waardevol en verbonden’ uit 2018 en het realisatieplan daarvoor van juni 2019.

Emissiereductie Veehouderij

In de veehouderij komen broeikasgassen vrij, waaronder methaan (CH₄), lachgas (N₂O) en het bekende koolstofdioxide (CO₂). Methaan komt in de veehouderij vooral vrij uit de dieren zelf met name bij runderen en uit de mest van veehouderijbedrijven met runderen, varkens en geiten. Voor de veehouderij is methaan het belangrijkste broeikasgas.

In het Klimaatakkoord is de ambitie afgesproken dat de emissies van broeikasgassen in de veehouderij in 2030 met 1,2 tot 2,7 megaton CO₂-equivalenten zijn verminderd. Voor de gehele ‘Landbouw en landgebruik’ sector wordt door partijen geambieerd om per 2030 een reductie van 6 megaton CO₂-equivalenten te realiseren. Het uiteindelijke doel is om aan de klimaatdoelen te voldoen, waarbij de bedrijfsresultaten van veehouderijbedrijven verbeteren en toekomstperspectief voor agrarische ondernemers wordt behouden.

Maatregelen

In onderstaande schema's uit het Klimaatakkoord zijn de maatregelen weergegeven waartoe het Kabinet heeft besloten. Met een aantal daarvan hebben wij te maken of zullen wij in de regio en in Oss te maken krijgen. Dit vormt dan ook onderdeel van ons beleid.

Tabel C4.2.1 Overzicht maatregelen, emissiereductie en financiering

Thema	Maatregelen	Beoogde emissiereductie (Mton CO ₂ -eq)	Financiering 2020-2030 (mln. €)
Veehouderij	Precisiebemesting melkveehouderij Emissiearme melkveestallen en varkensstallen Levensduurverlenging en selectie melkvee Geïntegreerde aanpak uitstoot methaan en ammoniak Onderzoek nitrificatieremmers Varkenshouderij duurzame stalsystemen Warme sanering varkenshouderij Kunstmestvervanging Kennis en ontwikkeling	1,2 – 2,7*	252
Veehouderij rondom Natura2000-gebieden	Maatregelen ter versterking van natuurwaarde in Natura2000-gebieden Maatregelen voor de veehouderijsector		100
Veenweidegebieden	Impuls aanpak veenweiden Pilots en demo's Uitrol maatregelen Maatregelen (agrarische) natuur Ontwikkelen verdienmodellen	1,0	276
Landbouwbodems en vollegrondsteelt	Pilots, kennisverspreiding, technische innovaties, opleiding adviseurs	0,4 – 0,6	28
Bomen, Bos en Natuur	Bossenstrategie Verminderen ontbossing in N2000 Klimaatlim beheer Inrichting rijksgroonden landschapselementen	0,4 – 0,8	51
Glastuinbouw	Intensivering programma Kas als Energiebron EG-regeling Kas als Energiebron Extra geothermie Restwarmte Elektrisch verwarmen	1,8 – 2,9	250
Voedselverspilling, reststromen en biomassa	Advisering ondernemers over kringlooplandbouw Tegengaan voedselverspilling	0,0	13

* waarvan tenminste 1 Mton CO₂-eq aan emissiereductie methaan (conform regeerakkoord)

Tabel C4.2.2 Klimaateffecten buiten berekening deelakkoord Landbouw en Landgebruik

Klimaatinzet met effect 'andere Tafels en/of buitenland'	Maatregelen
Qua kwantificering boekhoudkundig niet toegerekend aan Klimaattafel Landbouw en Landgebruik, wel gerealiseerd door inspanningen van partners aan deze tafel	
Klimaatvriendelijke Consumptie via voedselketens	Maatregelen die gedragsverandering consument vragen: <ul style="list-style-type: none"> - minder voedselverspilling; - meer consumptie van groenten en fruit, en groter aandeel eiwitten op plantaardige basis, lagere eiwitinname - klimaatvriendelijkheid van voedingsmiddelen openbaar
Overige inzet met klimaateffect	Energie: <ul style="list-style-type: none"> - energiebesparing en opwek hernieuwbare energie - reductie broeikasgasemissies landbouwvoertuigen Minder kunstmest gebruik obv fossiele brandstoffen Biomassa productie binnenlands (zee, ...) Effecten buitenland: <ul style="list-style-type: none"> - minder import van palmpitten en soja